

В И З А Н Т И Ј С К О
ОГЛЕДАЛО

Јеромонах СЕРАФИМ (Роуз)

БОГ СЕ
ОТКРИВА
ЉУДСКОМ
СРЦУ

Духовни живої̄ не личи на "оазу мира". Истински духовни живої̄ више личи на бојно поље, где се води неїресїана бишка, где је неїресїано сїрадање, а линија фронтїа пролази кроз људска срца. Чудеса и сїриїуална искусїва нису прави разлог за боїпрагање. То је прїсїуї који води у прелесї. Прави прїсїуї је прїсїуї срца које је свесно сїрадања и које ваїїје Богу. И Бог се оїкрива људском срцу.

Ко од савремених "учиїеља", "мудраца" и "чудоївораца" позива на пої сїалне борбе и сїрадања? А уїраво то је онај уски пої којим је ходио Христїос носећи свој Крстї. Јер пої Голгоїе је пої истїне. И без поїзнања велике и сїрашне Тајне Крстїа, човек не може да дође до поїзнања Тајне Васкрсења, односно не може да уїозна Христїа, Бога и Човека.

Оїац Серафим, сасїрадалник Христїов, шїао је до краја шїим уским поїшем, досїојно носећи свој Крстї и сведочећи сїасоносну и васкрсну истїну Крстїа Христїової̄ којим је дошла радосї свейу.

Бобан Миловановић

Јеромонах СЕРАФИМ (Роуз)

БОГ СЕ ОТКРИВА ЉУДСКОМ СРЦУ

са енглеског:

Преводилачко братство "Инок Исаија"
Ивана Благојевић

редакција и превода:

Матеј Арсенијевић
Бобан Миловановић

приредио:

Владимир Димитријевић

Византијско
ОГЛЕДАЛО

Ниш, 1996.

Друго издање

Јеромонах СЕРАФИМ (Роуз)

УВОД

Маја 1981., само годину дана пре него што се упокојио, оца Серафима Роуза су позвали да одржи предавање на Калифорнијском универзитету у Санта Крузу. Публику су чинили студенти који су слушали предмет о упоредним религијама под називом "Светске религије у САД".

Санта Круз је некада био национални центар духовног трагања које је било на врхунцу крајем шездесетих и почетком седамдесетих, а остаци тог покрета су се пренели и у осамдесете године. Дакле, млади који су дошли да чују оца Серафима ишли су разним духовним стазама. У то време у Санта Крузу су били популарни гуруи као што су Рајниш, Муктананда, Шри Чинмој и многи други који су обећавали просвећење или су, пак, прелешћивали људе чудима и на тај начин стекли привремену славу. Многи од боготражитеља са факултета, чувши за духовне дисциплине којима су људе подучавали гуруи, почели су да трагају за непосредним религијским искуствима уз помоћ халуциногенних дрога. Други су, незадовољни духовним сиромаштвом западне културе, трагали за вишом

стварношћу у тибетанском и зен будизму, или у поенглеженим облицима индијанског шаманизма. И најзад, било је и оних који су до истине желели да дођу кроз своје хришћанско наслеђе. Западно хришћанство је, међутим, одавно већ отпало од пуноте древног Предања, што значи и од признавања духовних, мистичких начела на којима је то предање засновано. То је разлог због чега су се они који су покушавали да - у што је могуће већој мери - трагају за истином кроз савремено западно хришћанство често осећали инфериорно пред свим оним популарно пропагираним источним религијским традицијама чији учитељи "имају метафизику у малом прсту".

О. Серафим је ово предавање одржао пре праве најезде разних духовних учитеља. Он је имао да каже нешто сасвим другачије, нешто за шта већина присутних пре тога никад није ни чула. Говорио им је о Хришћанству, о Предању које (премда људи тога више нису ни свесни) још увек утиче на читаву западну културу. Али Хришћанство о. Серафима није било анемично ни вештачко као америчко хришћанство, које су многи боготражитељи напустили наставивши да трагају за истином на другом месту. Он је своје искуство црпео из пуног откривења Христове истине, коју су Богом просвећени учитељи преносили до данас током двадесет векова

Хришћанства. О. Серафим је био потпуно свестан да је Хришћанство на Западу "изашло на лош глас"; али колико је само оних искрених боготражитеља који не би ни часа оклевали да га прихвате, само када би знали о чему се ту заправо ради.

Баш као и студенти којима се обраћао, о. Серафим је некада и сам био млади Американац, идеалиста у потрази за истином. Одбацивши протестантску религију уз коју је одрастао, почео је ревносно да изучава оријенталне мудрости и научио је древни кинески језик да би преводио религиозне текстове. Али, како је то тек много касније схватио, човекова душа природно жуди за личним Богом. Због тога је он - готово упркос самом себи - дошао до једине могуће истине: истине Христове. Додуше, можда се о. Серафим никада не би ни преобратио да није открио Православну Цркву од Истока за коју се знало и у западним друштвима. Схватио је да је та Црква она истинска, историјска Црква коју је основао Христос и апостоли, јер је она једина одржала чистоту старохришћанског учења. Међутим, није историјско сведочанство Православља било оно што га је превасходно навело да пригрли православну всру, будући да и друге религије могу да докажу доследност свом историјском пореклу, већ то што је једино Православље задовољило његову жељу за исти-

ном: оно га је довело у живи сусрет са благодаћу Божијом, пружило му дубоко учење у коме је могао духовно да узраста, и уједно му дало мистичка начела на основу којих је његов проницљиви ум могао да сагледа космос као смилену целину.

О. Серафим се потпуно предао трагању за истином, а када ју је пронашао онда се једнако предано посветио служењу тој истини. Заједно са још једним православцем, истомишљеником, основао је мисионарско братство, књижару и часопис (**Православна реч - The Orthodox Word**) у Сан Франциску. Неколико година касније, о. Серафим и његово братство одлучили су да напусте вреву овога света и крену за Богом под окриљем тихе осаме. Зато су се преселили у планине северне Калифорније, где су наставили мисионарење путем штампане речи. Следећих тринаест година (последње године свог кратког живота) о. Серафим је провео у дивљини као монах, и управо у то време он је постао појава готово нечувена у наше доба. Унутарња промена је код њега наступила кроз погружавање у богослужбени круг Цркве и безвремене списе Светих Отаца. Марљиво је изучавао светоотачке текстове, с намером да их оствари у личном животу кроз духовно узрастање, те је временом почео да размишља, осећа и верује на исти начин на који су то чинили и рани Оци, док није и

сам постао један од њих - свети отац модерног доба, један од ретких преносилаца непроменљиве хришћанске мудрости савременом свету.

Такве је величине био овај човек који је седео пред групом студената на факултету у Санга Крузу. Продорних очију, дуге браде и у црној одежди, његова појава је била једнако упечатљива као и појава оних гуруа којима је омладина хрлила. Но, он није намеравао да их задиви својом спољашњошћу. О. Серафим је знао да у тим студентима мора да се догоди дубља промена да би они могли да дођу до пуне истине.

О. Серафим је врло добро знао колико је савремени човек постао духовно неосетљив. Он је, такође, био свестан да су, стога, људима често потребни натприродни "феномени" и извесна чулна, а наизглед духовна искуства да би у њима побудила духовну реакцију. Он је знао да многи млади боготражитељи крећу за "светим људима" или религијским групама управо захваљујући "чудима" која ови чине или, пак, заведени обећањима о "результатима" које ће постићи. То је прави разлог што су халуциногене дроге, окултизам и такозвана "харизматична искуства" постали тако популарни. О. Серафим је студентима желео да каже да њихова жеља да искусе или виде оно "духовно", оно што се налази изван световног и свакодневног живота није прави разлог због кога би човек требало да

започне своје боготражитељство. Ако је човек искрени боготражитељ, онда ће он увек трагати за пуном истином (као што је то чинио о. Серафим) и неће се, на свом путу, зауставити и лажно задовољити делићима истине.

Истина је да је о. Серафим присуствовао многим чудесима током свог живота. Један од његових учитеља, владика Јован Максимовић, био је чудотворац као што су били и први апостоли. О. Серафим је говорио студентима о неким од ових чуда, али је то радио само да би их навео на дубље размишљање. Његов крајњи циљ био је, наравно, да сазнају оно за чим су заправо жудели: живог Христа. О. Серафим је схватио да се основни процес обраћења људи на Западу - упркос свој духовној загађености душе савременог западног човека - не разликује од процеса обраћења кроз који су пролазили људи у прошлим временима. Обраћење се деси кад нам нешто косне срце, када срце почне да "гори" од сусрета са истином коју му је открио Бог. Међутим, пре него што се то деси, човек често мора да осети одсуство те истине, да искуси страдање које је резултат његове чежње за истином. Људи из богатог западног света често осећају да њихова свест потискује духовну муку, јер су обузети само жељом за физичком угодношћу и стимулацијама. С друге стране, у земљама где су људи лишени слободе и удобности,

духовна глад човекова је и непосреднија и много јача. О. Серафим је знао да људи из слободног света морају да науче једну важну лекцију од људи иза "гвоздене завесе" када је у питању поновно буђење вере. Но, могу ли ови први, који живе у западном "рају будала" (да га тако назовемо) да претворе истинска и суштинска искуства ових других у облик религијског препорода који ће бити разумљив и њима самима? О. Серафим се надао да могу, јер је он знао да, без познавања Голготе и Крста, човек не може истински да позна ни Христа, оваплоћеног Бога.

О. Серафим је, између осталог, имао намеру да овим предавањем студентима покаже да духовни живот није нешто у чему ћемо "уживати", него да је духовни живот нека врста бојног поља где се душа прочишћава кроз страдање. За многе студенте то је било нешто сасвим ново. Јер ко би од савремених, познатих религијских личности, које теже искључиво широкој популарности, позивао људе на пут сталног страдања и борбе? Али, управо је таквим путем ходио Христос, позивајући људе да и они крену тим путем за Њим. О. Серафим је у току свог предавања непрестано указивао на тај уски пут да би бар неке од присутних подстакao да узму свој Крст и крену тим путем.

Нажалост, судећи по питањима која су студенти поставили после предавања, изгледа да

већина присутних није схватила суштину. О. Серафим им је говорио о суштини стварног хришћанског живота, о томе шта се дешава у човеку када Христос унесе огањ промене и преобраћења у његово срце. О. Серафим је трагање за Истином назвао "питањем живота и смрти". Насупрот таквом снажном изразу о. Серафима, студенти су, изгледа, најчешће налазили мотивацију за своја питања у пукој радозналости. Они су о. Серафима обасули бројним питањима о томе шта он мисли о разним хришћанским групама, о томе шта мисли где се налази Свети Дух а где не, о "малом милиону ситних разлика" између Православља и римокатолицизма, итд; као да су хтели да, на неки начин, разврстају све оно о чему је он говорио, уместо да су пустили да његов говор косне њихово срце. Но, оно што је задивљујуће јесте то што је о. Серафим, одговарајући на таква питања, настављао да проповеда **истину у љубави**, као и током читавог претходног предавања, што је својим одговорима наводио људе да почну да размишљају на духовнији начин и да почну да на духовнији начин схватају живот.

отац Дамаскин

БОГ СЕ ОТКРИВА ЉУДСКОМ СРЦУ

1. Трагање

Зашто неко уопште изучава религију? Има много небитних разлога и само један онај прави разлог и то ако је онај који трага искрен у срцу. Тај разлог је човекова чежња да открије и да се сретне са стварношћу која је много дубља од оне свакодневне стварности, стварности што се тако брзо мења, пролази и пропада, непружајући никакву трајнију срећу људској души. Свака искрена религија жели да оствари сусрет са том стварношћу. Данас бих желео да кажем неколико речи о томе како православно Хришћанство покушава да оствари тај сусрет - да боготражицељу отвори просторе духовне стварности.

Трагање за духовном стварношћу је опасан подухват. Вероватно сте сви слушали приче о младим боготражитељима нашег времена који су "сагорели" у својим покушајима да открију ту стварност. Многи од њих су умрли млади, а остали данас животаре само још делићима свог

ума и своје дупе. Сећам се једног пријатеља из времена када сам и сам тражио Бога, пре двадесет пет година, када је Алдос Хаксли тек био открио тобожњу "духовну" вредност LSD-а и тиме утицао на многе младе људе да крену његовим стопама. Тај младић, типичан боготражитељ са неког оваквог курса, рекао ми је једном приликом следеће: "Шта год да кажеш о опасностима дроге, мораш признати да је све боље од свакодневног америчког живота који је духовно мртав". Нисам се сложио јер сам још тада назирао да се духовни живот креће у два правца: ка нивоу вишем од овог свакодневног исквареног живота, али и ка животу нижем од свакодневног и тада води у буквалну духовну и физичку смрт. Међутим, тај младић је наставио својим путем, тако да је, већ пре своје тридесете године, постао руина од човека, упронашћеног ума и без жеље за икаквом духовном стварношћу.

Нешто слично се дешава и са људима који трагају за разним облицима менталних искустава, који експериментишу са "вантелесним" стањима, који се "срећу" са летећим тањирима и слично. (Само оно масовно самоубиство у Џонстауну из 1980. довољно је да нас подсети на опасности које вребају савремене боготражитеље.) Има пуно оваквих и сличних поучних примера у нашој православној литератури за про-

теклих 2000 година. Сада ћу навести само један, из житија Св. Никите Печерског који је живео пре скоро хиљаду година у Русији.

Подстакнут ревношћу, Никита замоли свог игумана за благослов да оде да се подвизава у затворништву. Игуман (Св. Никон) му забрани и рече: "Чедо моје, не ваља да будеш бескористан док си млад. Боље је за тебе да живиш са браћом. Ако њима будеш служио неће изостати твоја награда. И сам знаш како су Исакија саблазнили демони док је живео сам у келији. Он би био изгубљен да га није спасла нарочита милост Божија, кроз молитве наших Светих отаца Антонија и Теодосија."

"Оче", Никита одговори, "никада ме нешто тако неће преварити, баш желим да одолевам лукавствима демона и молим Бога да ми да дар чудотворства, као и Исакију Затворнику који и данас чини многа чудеса."

"Твоја жеља", игуман ће опет, "превазилази твоје моћи. Буди на опрезу, да не би пао чим се уздигнеш. Наређујем ти да служиш браћи и примићеш венац од Бога за своје послушање."

Никита, вучен силном жудњом за затворничким животом, није желео да послуша игуманов савет. Он је урадио онако како је наумио. Затворио се у келију, почео да се моли и никада није излазио ван келије. Након извесног времена, једном приликом док је био на молитви, Ни-

кита зачу глас који се моли заједно са њим и осети неисказиви миомирис. Прелешћен, рече у себи: "Да ово није анђео, не би се молио са мном и не би имао миомирис Светога Духа." Никита је почео жарко да се моли: "Господе, јави ми се јасно, да могу да Те видим."

Затим зачу глас како му говори: "Нећу ти се јавити јер си млад, па ако се преузнесеш, пашћеш."

Затворник одговори у сузама: "Господе, никада се нећу дати преварити, јер ме је игуман учио да не слушам демонске обмане, него ћу урадити шта ми Ти наредиш."

Задобивши власт над њим, душегубна змија му тада рече: "Човеку није могуће док је још у телу да ме види. Али, ево, послаћу свог анђела да буде с тобом. Испуњавај његову вољу."

Након тих речи, затворнику се појави демон у облику анђела. Никита ничице паде и клањаше му се као анђелу. Демон рече: "Од сада се немој више молити, него читај књиге. Тако ћеш бити у сталном разговору са Богом и задобићеш моћ да дајеш добре савете онима који ти буду долазили, а ја ћу се непрестано молити Творцу за твоје спасење."

Затворник поверова тим речима и тако још више паде у прелест. Престао је да се моли и дао се у читање. Видео је да се демон стално

моли и радовао се, мислећи да се то анђеол моли за њега. Онда је почео да цитира Св. Писмо онима који су му долазили, и прорицао је као палестински пустињак.

Слава његова се ширила међу световним људима, а глас о њему стигао је и до двора кнеза Изјаслава. У ствари, он није прорицао, него је онима који су му долазили говорио где се налазе украдене ствари, шта се десило у удаљеним крајевима, а те информације је добијао од демона који је био поред њега. Тако је испричао кнезу Изјаславу о убиству кнеза Гљеба Новгородског, и саветовао му је да пошаље свог сина да преузме кнежевину и влада њоме уместо кнеза. То је било довољно за световне људе да прославе овог пустињака као пророка. Може се приметити да световне људе, па и монахе без способности разликовања духова, скоро увек привуку шарлатани, преваранти, лицемери и други који су обманути демоном, те такве људе сматрају за светитеље и истинске слуге Божије.

Нико се није могао мерити са Никитом по познавању Старог Завета. Али није могао да поднесе Нови Завет, никада није наводио Јеванђеља ни апостолске Посланице, и није дозвољавао својим посетиоцима да помињу било шта из Новог Завета. По тој чудној предрасуди у његовом учењу, оци из манастира Печерског схватише да је њега прелестио демон. У то вре-

ме је у Печерском манастиру било пуно светих монаха обдарених духовним и благодатним даровима. Они молитвама истераше ђавола из Никите. И Никита више није видео тог демона. Оци изведоше Никиту из келије и питаше га да им каже нешто из Старог Завета. Али он се клео да никад није читао те књиге које је пре знао напамет. Испоставило се да је чак заборавио и да чита, толико је јак био утицај сатанске саблазни. Никита је, потом, тек уз велики напор научио поново да чита. Молитвама Светих Отаца он се вратио себи, признао је и исповедио свој грех, кајао се уз горке сузе, и достигао је висок ниво светости и дар чудотворства скромним животом међу својом братијом. Касније је Св. Никита рукоположен за владика Новгородског¹.

Ова прича пред нас поставља једно питање: на који начин боготражитељ може да избегне замке и обмане на које наилази у свом боготрагаатељству? Постоји само један одговор на то питање: не смеете се упустити у трагање ради стицања пуких религијских искустава, која могу да преваре, него ради сусрета са истином. Ко религију проучава озбиљно, долази до следећег закључка: ради се буквално о пи-

---

1) Bishop Ignatius Brianchaninov, **The Arena**, Holy Trinity, Monastery, Jordanville, New York, 1983, pp. 31-34

тању живота и смрти.

Нашу православну веру, насупрот западном хришћанству, често зову "мистичном": она је у додиру са духовном стварношћу која доводи до оних искустава која се обично називају "натприродним", која су изван сваке овоземаљске логике и искуства. Нема потребе да тражимо примере у старим записима, јер је живот једног чудотворца наших дана прелун мистичних елемената. Владика Јована Максимовића, који је умро пре само петнаест година и који је живео у овом истом делу Калифорније као Архиепископ Сан Франциска, виђали су како светли, како лебди за време молитве; он је био прозорљив, исцељивао је... Но, ништа од овог што сам поменуо није задивљујуће само по себи; то могу да имитирају и лажни чудотворци. Како ми онда да знамо да је он био у додиру са истином?

2. Откривење

Ако узмете било који уџбеник православне теологије, у њему ћете прочитати да човек не може наћи истину ослањајући се искључиво на своје моћи. Можете читати Свето Писмо или неку другу свету књигу, а да их уопште не разумете. У Делима Апостолским има један пример за ово, у причи о апостоу Филипу и уш-

копљенику из Етиопије:

"А анђео Господњи рече Филипу говори: Устани и иди према југу на пут који силази од Јерусалима у Газу; он је пуст. И оставши пође. И гле, човјек Етиопљанин, ушкопљеник, властелин Кандакије царице етиопске, што бјеше над свима њезиним ризницама, који бјеше дошао у Јерусалим као поклоник, па се враћаше, и сједећи на колима својим читаше пророка Исаију. А Дух рече Филипу: Приступи и прилијепи се тим колима. А Филип притрчавши чу га гдје чита пророка Исаију, и рече: Да ли разумијеш то што читаш? А он рече: Како бих могао ако ме ко не упути? И умоли Филипа да се попне и сједне с њим. А мјесто из Писма које читаше бјеше ово: 'Као овца на заклање одведе се, и као јагње нијемо пред онијем који га стриже, тако не отвара уста својих. У његовом понижењу укиде се суд његов. А род његов ко ће исказати? Јер се узима са земље живот његов'. Онда ушкопљеник одговори и рече Филипу: Молим те, за кога ово говори пророк? За себе или за некога другога? А Филип отворивши уста своја, и почевши од Писма овога, проповједи му јеванђеље о Исусу. Како пак иђаху путем дођоше на неку воду, и рече ушкопљеник: Ево воде, шта ме спречава да се крстим? А Филип му рече: Ако вјерујеш од свега срца, може. А он одговарајући рече: Вјерујем да је Исус Христос Син

Божији. И заповједи да стану кола, и сиђоше оба у воду, и Филип и ушкопљеник, и крсти га. А кад изиђоше из воде Дух Господњи узе Филипа, и више га не видје ушкопљеник, него отиде путем својим радујући се" (Дјела 8:26-39).

Има неколико натприродних, мистичних елемената у овој причи: анђео каже Филипу где да иде (мада се Етиопљанину то чини као сасвим случајан сусрет на пустињском путу); после крштења, Дух Господњи подигне у висину Филипа, који нестаје пред очима ушкопљеника.

Али није због тога ушкопљеник хтео да се крсти и постане Хришћанин. Нешто друго је коснуло његово срце: није то било чудо, него нешто што се десило у срцу. Истина, чуда понекад могу да помогну некоме да приђе вери, али она нису исправан разлог за прихватање Хришћанства. У Делима Апостолским, такође, читамо причу о Симону гатару, који је хтео да плати да би постао члан Цркве и тако добио дарове Светога Духа, јер су ти дарови били веома спектакуларни и чудесни. Он се бавио уносним "занимањем" - врачањем, у време када је важило правило: што више натприродних ствари учините, то више новца зарадите и угледа стекнете. Као што знамо из Дела Апостолских, апостол Петар је одбио Симонов захтев, а Симон је лоше завршио, и по њему је настала реч "симонија" која означава појаву када неко жели

да купи благодат Божију.

За разлику од овог, имамо случај када је Филип разговарао са ушкопљеником из Етиопије и када се нешто догодило у срцу Етиопљаниновом. У Делима се каже да је он "поверовао", то јест, срце му је омекшало од истине коју је чуо. Речи Светог Писма су веома моћне, и када им се да право тумачење увек се нешто у човеку "отвори", ако му је срце за то спремно. Тако је ушкопљеник прихватио Христа свом душом својом и - променио се. Не ради чуда, већ ради онога што је Христос донео на земљу.

Исто то се може видети и из другог места у Новом Завету, када су два Христова ученика ишла путем за Емаус (Лука, глава 24). Сам Христос им се на дан Свог Васкрсења придружио, кренуо заједно са њима и питао их зашто су тако узбуђени. А они су Га онда питали зар је Он једини који не зна шта се десило у Јерусалиму. Рекли су Му да је тамо био један велики пророк кога су убили и који је онда наводно устао из мртвих; но, они нису знали шта да верују. Христос је онда стао да им отвара срца - објашњавао им је шта Стари Завет говори о томе шта ће се збити са Месијом. За све то време ученици Га нису препознали, јер им није дошао са знацима и чудима да их засени. После, кад су стигли до Емауса, Христос је хтео да продужи даље, и Он би и отишао а ученици Га не би ни препознали,

да Га они - из чисте љубави према странцу коме је потребна помоћ - нису позвали да преспава код њих. Најзад, кад је сео са њима и "преломио хлеб" као што је то учинио и на Тајној Вечери, њима су се отвориле очи и видели су да је Он Христос, а онда је нестао пред њиховим очима. Преиспитивали су се и сетили се да су све време док је Он ходио са њима, осећали да им срца горе, иако Га нису препознали. Оно по чему су на крају познали Христа било је то "горење срца", а не то што је нестао пред њиховим очима, јер то би и мађионичари могли да ураде. Дакле, нису првенствено чуда та која откривају Бога људима, већ што је у вези са Богом, а што се открива срцу када је оно спремно. То је управо то "горење срца", захваљујући коме су ова два ученика схватила да су имала сусрет са Богом Оваплоћеним.

Овде видимо како се дешава оно што се зове "откривење": срце се покрене и мења у присуству Бога, или некога ко има Светог Духа у себи, или, пак, просто слушањем истине за време проповеди о Христу. Тако су и апостоли могли да иду буквално у све насељене делове света: у Индију (можда чак и у Кину), у Русију на север где су живели Скити, у Британију на запад, и на југ у Абисинију, да би свугде проповедали Јеванђеље свим народима у првим деценијама након Христовог Васкрсења.

Тако је и данас, иако су људи постали много неосетљивији, духовно искваренији и много компликованији тако да више не реагују тако лако на истину. У случају владике Јована, они који су уз његову помоћ поверовали нису били најпре дирнути чудесима, већ нечим у њему што је терало њихова срца да затрепере. Даћу један пример из његовог живота, нешто што се десило у Шангају где је он био епископ за време II светског рата. То нам је испричала једна наша пријатељица која је умрла пре неколико година. Она је била учитељ правилнога говорења и звала се Ана. Рекла нам је да је владика Јован тако строго постио да је током поста губио снагу у доњој вилици, те је врло неразумљиво причао. Њен задатак је био да га подучава како да вежба вилицу и како да говори јасније. Редовно је долазио код ње и по завршетку часа имао је обичај да јој остави новчаницу од двадесет америчких долара. За време рата је била рањена и лежала је на смрти у једној француској болници у Шангају. Већ давно је био пао мрак, напољу је беснела ужасна олуја и везе у граду уопште нису радиле. Али она је у срцу носила само једну мисао. Доктори су јој већ рекли да ће умрети, и једина нада јој је била да ће доћи владика Јован, причестити је и некако је спасти. Преклињала је људе да му пренесу поруку, али сви су говорили да за то не постоје никакви изгледи. Телефони

нису радили због олује, а болница је (због рата) ноћу била закључана. Једино што је могла било је да виче: "Помози ми, дођи, владико Јоване!" Наравно, мислили су да је сирота жена полудела, јер нико није могао да успостави никакав контакт са њом. Али те ноћи, док је то викала, врата су се отворила усред олује и ушао је владика Јован, носећи Свето причешће. Пришао јој је, исповедио је, смирио је (јер је она, наравно, била пресрећна), причестио је и отишао.

После тога је спавала осамнаест сати и када се пробудила следећег дана, осетила је да се опоравила. "То мора да је због тога што је дошао владика Јован", рекла је. "Који владика Јован?", питале су је сестре и рекле јој да нико није могао да уђе у закључану болницу те ноћи по онаквом невремену. Особа која је лежала у кревету до њеног тврдила је да је стварно био неко те ноћи код ње, али јој ни даље нико није веровао. Већ је почела да се пита није ли можда халуцинирала. Али кад су јој тог дана сестре спремале кревет, откриле су испод јастука новчаницу од двадесет америчких долара. "Аха", рекла је, "ево доказа да је стварно био овде!"

Неко ће питати, како је владика Јован сазнао? Како је успео да дође до ње, кад није било могуће послати му поруку ни преко једне везе која је у људској моћи? Можете рећи да му је то откривено, јер су њему многе такве ствари биле

и пре откриване. Али како му је то откривено? И зашто баш њему а не неком другом? Зашто се, изгледа, истина открива само некима, а не и другима? Да ли постоји неки посебан орган који прима откривења од Бога? Да, у извесном смислу, постоји један такав орган, мада га ми обично затварамо и не желимо да га отворимо: Божије откривење се даје ономе што се зове срце. Из Светог Писма знамо да је Бог љубав; Хришћанство је вера љубави. (Ви можда видите промашаје: људе који себе називају Хришћанима, а то нису, па онда можете рећи да ту нема љубави; али, Хришћанство је заиста вера љубави, када је истинско и када се живи на прави начин). Наш Господ Исус Христос Сам каже да ће Његове ученике препознати, пре свега, по љубави.

Ако питате некога ко је познавао владика Јована шта је то што је привлачило људе њему, а још увек привлачи и оне који га нису знали, сви ће вам одговорити исто: из њега се изливала љубав - жртвовао се за ближње из потпуно несебичне љубави према Богу и људима. Зато су се њему откривале ствари које не би могле да допру до душа других људи и које он није могао да сазна природним путем. Он је говорио да, без обзира на сав "мистицизам" наше православне Цркве који се може наћи у житијима Светих и списима Светих Отаца, онај ко је стварно православан увек стоји обема ногама чврсто на зе-

мљи и суочава се са сваком ситуацијом у којој се нађе. Човек сусреће Бога када мирно прихвата све ситуације, а за то је потребно имати срце које уме да воли. Са таквим срцем човек сазнаје истину, иако Бог некад мора да сломи и сакруши срце човеково да би оно постало пријемчиво - као што је то био случај са апостолом Павлом који је једно време бљувао ватру на Хришћане и прогањао их. Али за Бога су прошлост, садашњост и будућност људског срца - садашњост, и Он види где може да уђе и успостави однос.

Супротно од срца које има љубави, које прима откривења од Бога, стоји хладна прорачунатост: а то је када неко искоришћава људе на разне начине. У верском животу то доводи до разних превара и шарлатанства сваке врсте. Ако погледате религиозни свет данас, видећете да је пуно таквих примера: толико превара, претварања и прорачунатости; толико злоупотребе помодарских трендова који чине помодном најпре једну религију и религијски став, а онда врло брзо и другу. Но, да бисте пронашли истину, морате да проникнете дубље од тога.

3. Страдање

Пре отприлике годину дана, водио сам дуг разговор са једним младим Американцем док

смо путовали возом. Наизглед срео ме је случајно (наравно, у животу нема случајности) и рекао ми је да учи руски. Као боготражитељ бивао је у свакаким псевдохришћанским групама, али је свугде наилазио само на лицемерје и превару, тако да се већ носио мишљу да у потпуности одустане од религије. Но, онда је чуо да у Русији људи страдају за своју веру. А где је страдање, мислио је, тамо је вероватно и оно што је стварно и тамо нема толико лажи као овде у Америци. Тако је он почео да учи руски, с намером да оде у Русију и упозна људе који су прави Хришћани. Као руски православни свештеник, запањено сам се кад сам то чуо, јер он никад пре није видео православног свештеника нити је присуствовао православном богослужењу. Дуго смо разговарали о вери и видео сам да он има сасвим здрав начин размишљања, односно, став да страдање може довести до оног што је истинито, док нас наш лагодан живот лако одводи у лаж.

У IV веку, један велики православни теолог, Св. Григорије Назијанзин (или Григорије Богослов) описао је нашу веру као "страдално Православље", а такво је Православље било од почетака Цркве па кроз целу њену историју. Следбеници распетог Бога су страдали у прогонима и мучењима. Скоро сви апостоли су умрли као мученици: Петра су разапели наглава-

чке, а Андреја су разапели на крст у облику слова "икс". Током прва три века Хришћанства, верници су бежали у катакомбе и страдали у огромним мукама. Управо су у катакомбама настала црквена богослужења (која се и данас служе у облику који се мало разликује од тадашњих богослужења), у атмосфери сталног ишчекивања смрти. После времена катакомби дошла су времена борбе за очување чисте вере, када су многи учитељи покушавали да својим личним ставовима замене Богом откривена учења која нам је дао Господ Исус Христос. У каснијим вековима православне земље су запосели Арапи, Турци и други нехришћански народи, и најзад - у данашње време - комунисти. Комунизам, који прогања Хришћанство онако како га нико и никада није прогонио, најпре је напао управо православне земље Источне Европе. Из тога дакле можемо видети да је наша православна вера - вера страдања. А у том страдању дешава се нешто што помаже срцу да прими Божије откривење.

Шта руско Православље - та страдалничка вера коју је мало пре поменути младић желео да види - има да нам каже данас? Да ли се у Русији истина открива срцима с љубављу? По овоземаљској логици за тако нешто не би требало да постоје никакве шансе. Комунизам својом гвозденом руком влада већ преко шездесет

година, и од самог почетка његов циљ је био да "згази" Хришћанство. Једно време, крајем тридесетих година, умало у томе и да успе, јер је у Русији остало јако мало отворених цркава. Да Хитлерова инвазија није приморала руски народ на родољубље и на неку наду у живот сем оне коју је пружала комунистичка идеологија, Црква би прешла у потпуну илегалу. Данас је ситуација нешто боља, али још се увек врши велики притисак на вернике. Под Хрушчовом је шездесетих година дошло до новог прогона, и тада је затворено око три четвртине цркава које су до тада биле отворене. Данас, осим великих градова у које иду туристи (у Москви и Лењинграду, на пример, има можда још само тридесет или четрдесет отворених храмова), има великих градова у провинцији у којима има један или чак ниједан отворени храм, па верник који, на пример, жели да крсти дете, мора понекад да пређе и стотине километара до најближег храма.

Сада бих желео нешто да кажем о томе како се Бог данас открива страдалном народу Русије. Вероватно сте сви чули за Александра Солжењичина, великог руског романописца и мислиоца кога су протерали из отаџбине 1975. године, јер је говорио истину о Русији онако како ју је он видео. Он је стар скоро колико и сам комунистички режим, те га нико не може оптужити да су му остале предрасуде из детињ-

ства. Живео је типичним животом за Совјетски Савез. Рођен је годину дана после Револуције, оца је изгубио у I светском рату, студирао је математику да би се запослио, био је војник у II светском рату и отишао је са совјетском војском у Немачку. Године 1945. су га ухапсили зато што је писао "неучтивне" примедбе о "Бркатом" (односно Стаљину) у својим приватним писмима, због чега је добио осам година у концентрационом логору. На крају издржане казне, 1953., прогнан је у један град у јужном Казахстану, на ивици пустиње (што значи да није био баш у затвору, али му није било дозвољено да напусти место у које је био прогнан). Тамо се разболео и умало умро од рака, али су га излечили на онколошкој клиници (о чему је написао роман **Одељење за рак**). У заточеништву је предавао математику и физику, а у тајности је писао романе и приповетке. Након Стаљинове смрти дошао је период "отопљавања", односно "омекшавања" опште климе, па му је било дозвољено да 1961. године у Русији објави чак и једну књигу. Тек тада су открили да је био већи "дисидент" него што је комунистичка власт дозвољавала, па му је надаље било забрањено да ишта више објављује. Међутим, његови романи су почели да се штампају ван Русије. Тако је он постао позната личност, незгодна по совјетске власти, нарочито када је 1970. добио Нобелову

награду, а совјетске власти му, потом, нису дозволиле да ту награду и лично прими. Најзад су га 1975. насилно протерали: уручили су му одлуку о протеривању и он је већ после неколико дана био пребачен у Западну Немачку.

Солжењицин сад живи у Вермонту, где и даље пише*. Он Западу говори о нечему веома важном: о томе какво значење има атеистички експеримент у Русији. Тај експеримент он не посматра искључиво са политичке тачке гледишта, већ првенствено из смисленије, духовне перспективе.

На неки начин, он је симбол савременог оживљавања Православља у Русији, јер је преживео оних шездесет и више година страдања руског народа и изашао непоражен.

Солжењицин је човек снажне вере и великог искуства који има шта да каже свету. Његово велико дело **Архипелаг Гулаг** морају прочитати сви који желе да схвате атеизам, онакав какав је он у Совјетском Савезу, који желе да схвате шта тај атеизам чини са људском душом.

Солжењицин није огорчен због искуства које је стекао у логору и после тога; он је изашао као победник јер је досегнуо до хришћан-

---

* А.И. Солжењицин се, у међувремену, 1994. вратио у Русију (нај. ѿрр.)

ске вере. Он је схватио да систем атеизма није нешто што је везано искључиво за Русију, већ да је атеизам универзална категорија пале људске душе. Чим усвојите атеизам као истину и прихватите да нема Бога, онда је - као што је Достојевски писао у својим романима - "све дозвољено": можете да експериментишете било чим што вам падне напамет - неким новим надахнућем, неким новим начином мишљења, неким новим друштвеним уређењем.

Вредност Солжењицина је у томе што он показује да концентрациони логори нужно морају постојати у друштву у коме је атеизам постао владајућа животна философија, што има за последицу схватање да све религије морају бити уништене (што представља срж комунистичке идеологије). Човек чезне за вером, а како је она у комунизму забрањена, такав човек нужно мора бити одстрањен из друштва. Сходно томе, а будући да је атеизам заснован на злу које је присутно у палој људској природи, затворски систем у стилу Гулага* је природни израз атеистичког експеримента у Русији.

Ово, међутим, није најбитније. Оно што желим да истакнем као битно јесте то што се

---

* Систем совјетских логора за уништење свих противника комунизма (*нај. џир*).

десило Солжењицину у религијском смислу када је отишао у затвор, јер му се управо тамо открио Бог. Гулаг открива зло у човеку, али то је истовремено и полазна тачка за човеков духовни препород. Управо је због тога духовни препород који се сада дешава у Русији много дубљи од свих тих разних "духовних препорода" који се дешавају у слободном свету. Солжењицин говори о томе како је дошао до вере: "Дато ми је да из затвореничких година, које сам осетио на својим леђима, извучем једно суштинско искуство: како човек постаје зао, а како добар. У заносу свог младалачког успеха мислио сам за себе да сам неповредив, те сам стога постао окрутан". (Био је официр у совјетској војсци). "Пошто сам имао велику моћ, био сам убица и душманин. У тренуцима када сам највише био зао, био сам убеђен да чиним добро и давао сам себи систематске аргументе за то. И тек у тренуцима док сам лежао на буђавој затворској слами, почео сам да у себи осећам прве зрачке добра".

Тада је његово срце почело да бива све мекше и пријемчивије, и у њему је почело да се збива својеврсно откривење:

"Временом сам открио да линија која раздваја добро и зло не пролази кроз државе, класе, нити политичке странке, већ кроз срце сваког човека, а онда и свих људи... Чак и у срцу пуном зла, остаје мали мостобран добра. А и у најбо-

љем срцу остаје... неискорењени запећак зла"^{2*}.

Колико је ово сагледавање дубље од онога што ми на Западу можемо да кажемо на основу нашег искуства! Дубље је зато што је засновано на страдању, које је стварно људско стање и почетак истинског духовног живота. Сам Христос је дошао у живот страдања и Крста, а они који су у Русији искусили патњу, схватају много јасније ову истину. Због тога је препород Хришћанства у Русији тако дубок.

4. Препород

Сада бих желео да кажем коју реч о једном једноставном руском човеку по имену Јуриј Машков, који прича о свом обраћењу у Русији. На силу су га протерали из Русије пре три године, када је имао нешто више од четрдесет година, а прошле године је умро од рака. Само три месеца после доласка у нашу земљу (Америку - *нај. њпр.*), одржао је беседу о томе како је дошао до вере, односно, како му се Бог открио кроз страдање. Позвали су га да говори на руској конференцији у Њу Џерсију 1978. године.

---

2) Alexander Solzhenitsyn, **The Gulag Archipelago Two**, Harper & Row, New York, 1975, pp. 615-616.

* Превод енглеског цитата.

Када је изашао за говорницу рекао је присутнима да до пре неколико тренутака уопште није знао о чему ће да говори. "Био сам узнемирен", почео је, "чинио ми се да немам шта да кажем. У првој половини живота био сам студент, а другу половину сам провео по затворима и политичким логорима широм Гулага. И стварно, шта ја то могу да кажем људима који су образованији и начитанији од мене, који су чак и боље обавештени о догађањима у Совјетском Савезу?".

Овде видимо нешто што је супротно ономе што се дешава на Западу. На Западу, додуше, има пуно људи који су се обратили у Православље. Они обично имају широко теоријско образовање о Православљу, али нису искусили страдање и нису "платили оно што су добили". С друге стране, Јуриј не прича из књига, већ из свог сопственог искуства.

"Зато сам одлучио", каже Јуриј, "да не пишем говор и да говорим оно што ми Бог буде ставио у душу. И тако, док смо се, долазећи из Бриџпорта (Конектикат) у сјајном аутомобилу, возили извршним ауто-путем, пролазећи кроз прелепе пејзаже, схватио сам да је мој духовни и мучни живот у комунистичком 'рају' - мој пут од атеизма и марксизма до православне вере - једино битно што би могло да вас занима. Мој живот вам може бити важан само утолико што је он

једна кап у океану руског верског препорода".

Јуриј почиње да прича о свом животу: "Рођен сам крваве 1937. године у селу Клишеву, педесет километара од Москве... Отац ми је био ковач и погинуо је у рату, па га се ни не сећам. Моја мајка је свашта радила и мислим да је била равнодушна према религији. Бака је, додуше, била побожна". (У ствари, у Русији скоро увек има по једна бака или мајка у породици, која је побожна и која често враћа породицу вери). "Али она за мене није представљала никакав ауторитет, јер је била потпуно неписмена. Наравно, крстили су ме док сам био дете, али у школи сам скинуо крст и до своје двадесет и пете године био сам убеђени атеиста. По завршетку седмогодишње (основне) школе, имао сам среће да се упишем у Московску вишу школу уметности и вештина, и већ сам био завршио пет од седам могућих разреда. Наизглед живот ми је кренуо успешно... У догледно време добио бих диплому уметника и могао бих да се запослим где год сам желео".

То је типична биографија совјетског студента. У Совјетском Савезу факултет се узима јако озбиљно - ако га завршите, имате "пропусницу" за каријеру у совјетском друштву, али ако не прођете добићете посао као што је, на пример, чишћење улица.

"Но, досадан совјетски живот и духовно

незадовољство", наставља Јуриј, "нису ми пружали никакав мир. Негде крајем 1955., кад сам имао осамнаест година, десило се нешто што је, споља гледано, било сасвим неочљиво, али што ми је преокренуло живот и што ме је (у крајњем исходу) и довело овде. То нешто се десило у мојој души, када сам схватио у каквом друштву живим. Без обзира на сву огољену совјетску пропаганду, ја сам схватио да живим у режиму потпуног неправде и окрутности. Велики број студената је у исто време дошао до истог закључка, и у исто време појавили су се и други који су мислили као и ја. Сви смо сматрали својом дужношћу да саопштимо људима наше откриће, те да некако учинимо нешто против тог тријумфа зла". (То, природно, одражава идеализам младости који се може видети и у западном свету). "Међутим, тајна полиција будно мотри на све грађане СССР-а, и кад смо се 7. новембра 1958. (тада сам имао само двадесет и једну годину) окупили на организационом састанку да бисмо одлучили о издавању неке илегалне публикације, шесторо нас је ухапшено и сви они који се нису "покајали" добили су најстрожију казну за анти-совјетску агитацију: свако је добио седам година робије у концентрационом логору. Тако је отпочео нови пут у мом животу".

До сада, морамо да приметимо, још нема никаквог верског обраћења. Јуриј је још увек

само млади идеалиста кога су изненада шчепали и стрпали у Гулаг.

"Сви смо тада били атеисти и марксистички еврокомунистичког табора, што ће рећи, веровали смо да је марксизам сам по себи истинито учење које води људе право у светлу будућност, у царство слободе и правде, а да московски криминалци из неког разлога нису желели да спроведу то учење у дело. У концентрационом логору та идеја је у свима нама потпуно и заувек умрла".

Ја сада нећу да улазим у философију комунизма, него ћу само да приметим да је Јуриј био доведен у стање очаја. Изгубио је веру у оно у шта су га претходно учили да верује - да је комунизам идеално учење које доноси срећу и мир. Увидео је да у пракси комунизам није онакав као што су причали. Онда је у његовој души почело нешто чудно да се дешава.

"Желим да вам откријем нешто о процесу мог духовног препорода", додаје он, "да бисте схватили да се тај процес непорециво одиграва у целом руском народу. Нисмо само ми, који смо били заједно, прешли духовни пут од атеизма до побожности. То је типично за све совјетске политичке логоре. Шта се дешава у нашем народу? Процес духовног препорода пролази кроз две фазе. Прво, разазнајемо суштину марксизма и ослобађамо се сваке илузије о њему. Ду-

бљим разматрањем откривамо да је марксизам у суштини учење потпуног тоталитаризма, односно, апсолутног ропства, и да ће свака комунистичка партија у било којој земљи (чим спроведе марксистички програм) морати да уради исто што су урадили московски комунисти и што они и даље раде. Ако не би тако поступила морала би да се одрекне марксизма и атеизма, и да ликвидира саму себе. Када схватимо ту једноставну истину, губимо идеолошки став на основу кога смо се супротстављали марксистичком ропству. Западамо у духовни вакуум иза којег следи све дубља и дубља криза".

Јуриј нам, затим, прича како је он ушао у ту дубоку кризу: "Након што смо ослобођени из логора (заправо, након одлежаних седам година робије), наши изгледи су били тако ужасни да их не бисмо пожелели ни непријатељима: или да будемо враћени натраг у логор и тамо останемо до краја живота, или да умremo у неком од психијатријских затвора, или да нас убије тајна полиција, без икакве истраге и суђења".

"У безизлазу такве духовне кризе, човек неизбежно долази до главног питања: зашто ја уопште живим када ми нема излаза? А кад дође тај грозни тренутак, свако осећа да га је смрт шчепала за врат; ако не стигне некакав духовни одговор, живот се приводи крају, јер без Бога не само да је 'све дозвољено', него ни сам живот

нема више никакве вредности ни смисла. У логору сам видео људе који су полудели или извршили самоубиство. Јасно сам осећао да бих - уколико бих дошао до чврстог и коначног закључка да Бога нема - напосто био приморан да се убијем, јер је за разумно биће срамно и понижавајуће да се са муком вуче кроз бесмислени живот. Тако, у другој фази духовног препорода, човек открива да атеизам - логички изведен до краја - неумољиво води човека у пропаст, јер сав атеизам уствари јесте једно учење неморала, зла и смрти".

"Трагичан завршетак (самоубиство или лудило) би и мене снашао да се, на моју срећу, 1. септембра 1962. није десило највеће чудо у мом животу. Тога дана се, споља гледано, ништа није догодило, нити су ми споља дошле какве сугестије; сам сам размишљао о свом проблему постављајући себи питање: 'бити или не бити?'. Тада сам већ схватио да веровати у Бога значи спас. Жарко сам желео да верујем у Њега, али нисам могао да се заварам - нисам у себи имао вере".

"Одједном је дошао тај тренутак када сам некако, по први пут, видео (као да су се отворила врата мрачне собе према сунчаној улици), а у следећем тренутку сам засигурно већ знао да Бога има и да је Бог управо Исус Христос у Кога верују православни, а не неки други бог. Овај

тренутак зовем највећим чудом јер то сазнање мени није дошло кроз разум (то знам сигурно) већ на неки други начин, и тај тренутак ја не уmem да објасним рационално... Тако је тим чудом започео мој нови духовни живот који ми је помогао да издржим следећих тринаест година проведених по концентрационим логорима и затворима, да преживим принудну емиграцију, а надам се да ће ми помоћи да издржим и све тешкоће мог садашњег емигрантског живота".

"Тај 'тренутак вере', то највеће чудо, сада у Русији доживљава на хиљаде људи, и то не само по концентрационим логорима и затворима. Игор Огурцов, оснивач Социјал-хришћанске уније, вратио се вери не у логору, него на факултету. Верски препород је типична појава у савременој Русији. Све што је духовно живо неизбежно се враћа Богу. Сасвим је очигледно да такво чудо спасења, упркос свој моћи комунистичке политике, може да учини само свемогући Бог, Који није допустио да руски народ, пред бројним непријатељима, остане потпуно немоћан у својим страдањима "3.

---

3) **La Renaissance Russe**, 1978, N°4, pp. 12-17.

5. Закључак

Искуство овог човека, Јурија Машкова, најбоље показује начин на који нам се Бог открива. Нешто се деси у човековом срцу. Страдање помаже да дође до такве промене, али не постоји непогрешив начин да се постигне та промена. На пример, много је књига написано у Русији за протеклих шездесет година које описују страдање људи који се нису обратили. Има једна јако занимљива књига на енглеском језику коју је написао један Рус по имену Марченко, а која носи наслов **Моје сведочење**. Марченко је један поштен човек који није могао да поднесе осећање опште преваре које је владало у совјетској Русији - то што вас свако и на сваком месту вара. Он је зато рекао истину и због тога су га послали у логор. Отишао је на уобичајено саслушање у полицију, и они су га тамо убеђивали на следећи начин: "Знаш, чак и ако изађеш одавде, поново ћеш се вратити, уколико се и даље будеш држао својих идеја. Зашто се једноставно не промениш и не почнеш да радиш оно што раде и сви други?". "Не могу", одговорио је, "ја сам поштен човек!". Посматрајући вернике, он је закључио да су једино они срећни у логорима, јер кажу: "Ја страдам за Христа", и мирно прихватају оно што им се дешава. "Али, ја не могу да будем као они", каже

он, "јер ја не верујем у Христа". Тако је он почео да луди, изазивао је чуваре и хтео је да разлупа врата спаваонице. Кад је изашао из затвора био је пун горчине и гонила га је луда намера да поубија све своје душмане. Знао је да ће се поново вратити у логор. И заиста, кад је написао књигу поново су га послали у логор.

Видимо, дакле, да у овом случају Марченково срце није смекшало већ је остало тврдо. Наравно, човеково срце је прича неиспричана и увек постоји могућност да ће се оно једнога дана ипак променити. Марченково сведочење нам говори да није могуће стрпати човека у концентрациони логор и рећи: "Овако ћемо од њега да направимо Хришћанина". Неки у логору постају Хришћани, а неки не. Код обраћења процес откривења је веома једноставан: неко је у невољи, страда, а онда му се некако очи срца отворе за други свет. Што сте у већој невољи, што више страдате и "очајнички" чезнете за Богом, то ће вам више Он долазити у помоћ, откривати вам Себе и показивати вам излаз.

Управо због тога не треба да трагамо за спектакуларним стварима као што су чудеса. Из приче о Св. Никити, коју смо мало пре поменули, види се да је то најгори могући приступ који води у прелест. Прави приступ је приступ срца које се труди да се сакруши, које је свесно свог страдања, али зна да постоји виша истина

која ће не само да олакша страдање, него ће и да га постави у једну сасвим другачију димензију. Тај прелаз од страдања ка оностраној стварности одражава Христов живот: Он је пошао да страда на Крсту, претпрео је најстрашнију и најсрамнију смрт, а онда је, на запрепашћење Својих ученика, устао из мртвих, вазнео Се на небеса, послао Духа Светога и започео историју Своје Цркве.

Управо то јесте оно основно што сам желео да вам кажем о откривењу у Православљу.

6. Питања и одговори

Пишање: Ако се демони јављају у облику анђела и говоре оно што би и анђели рекли, како онда да знамо шта је истина?

Одговор: То је одлично питање. Човек мора да се труди да буде смеран, да чезне за истином Божијом, а не да тражи некаква "искуства". Наравно, рекао бих да је одговор на то питање следећи: постаните православац и живите на православан начин. То ће вам помоћи, мада ни то није коначна гаранција, јер можете да паднете у прелест чак иако сте православни Хришћанин.

Црквени Оци дају основне савете за такве

ствари. Они, на пример, кажу да не треба да верујете визијама чак ни ако вам се неко појави у облику анђела светлости. Бог вас неће осудити ако вам се јави а ви не прихватите Његово јављање, јер ако Он жели да вам стварно нешто поручи, доћи ће опет и наћи ће начина како да вам приђе. Он ће вас заправо и похвалити што сте опрезни и не желите да паднете у прелест.

Они који су били на вишем духовном нивоу, који имају више искуства у тим стварима, поступали су другачије. Ево, на пример, Св. Антоније Велики је стално виђао демоне. Кад су га питали како разликује духове, он им је рекао: "Када се анђеол појави ја сам смирен, а кад се појави демон - чак и ако личи на анђела - ја осећам узнемиреност". То је, наравно, опасан приступ за почетнике, јер ако нисте духовно искусни, можете и у присуству демона да се осећате смирени.

Основни одговор на ваше питање било би, опет, да уђете у живот Православне Цркве.

Кад читате приче као што је прича о Св. Никити, видите на које се све начине демони приказују људима, што вам омогућава да у одређеним ситуацијама одмах одбаците демонску обману, зато што сте се упознали са типичним начинима како демони покушавају да прелесте људе.

Пишање: Можете ли да нам кажете нешто о православној схваћању Светог Духа, и у вези са њим, какав је православној савременицима према неправославним хришћанским свештеницима - да ли је и њама присујан Свети Дух?

Одговор: Светог Духа је послао Господ наш Исус Христос - на дан Педесетнице, педесетог дана после Васкрсења, а десетог дана након што Се вазнео на небеса - да би остао уз Цркву до краја света. Историјски гледано, Христос је тиме основао Своју Цркву.

Дешава се у наше доба да људи историјски траже ту Цркву. На пример, црква у Уганди има своју историју. Године 1920. два богослова (црнца - *најом. ѡрир.*) из Уганде су студирала на англиканском теолошком факултету, и они су схватили да се оно што их уче на факултету не слаже са учењем које налазе код Светих Отаца. Помислили су онда да је можда решење у римокатолицизму, да је римокатолицизам та древна Црква. У потрази за истинском, "старом Црквом" (како су је они звали), кренули су да студирају на римокатоличком теолошком факултету и опет су схватили да је оно што их уче на факултету другачије од онога што кажу стари црквени Оци. Размишљали су: "Ако истина може тако да се мења, где је онда истина

Христова?". Тада су чули за Православље и, потом, прошли кроз свакојака искушења док га нису пронашли. Прво су наишли на некога ко се називао православцем, али је у ствари био шарлатан који је вршио неке своје тобожње свете тајне. Кад им је један православни Грк рекао да има нечег "чудног" код тог човека, они су схватили да је заиста тако, покајали се, предомислили се и почели поново да трагају. Први православни епископ на кога су наишли није баш био неки нарочито добар епископ и рекао им је: "Ма шта се мучите, све религије су исте. Вратите се ви у англиканце". Међутим, они нису дозволили да их то обесхрабри. Коначно су пронашли једног православног епископа који је исповедао оно што и треба да исповеда један православни епископ. Тада су постали православци. Данас се Православна Црква шири по Африци: по Уганди, Кенији, Заиру, Танзанији и другде. Чак имамо и снимке њихових служби које су веома импресивне. Узели су византијско, грчко појање. Нису ни покушавали да га измене. Једноставно су појали на свој начин, на свом језику, и то на крају звучи јако достојанствено, са неким локалним, афричким призвуком. Они су са византијским појањем учинили исто оно што су Грци урадили када су преузели старојеврејско певање.

Ова двојица Африканаца су кренули од

историјског приступа питању праве вере да би на крају открили да постоји једна Црква која потиче управо од Христа и учи оно што се учило и у старо хришћанско време, а то је православна Црква. Историјски гледано, може се видети да су друге цркве одступиле од тог изворног учења: најпре римокатолицизам у XI веку, када је кулминирало питање положаја папе у Цркви, а папа одбио православно решење тог питања, и када је повукао цео Запад за собом.

Свети Дух до данашњег дана делује у Православној Цркви. Већина западних, протестантских група оно што врше током својих богослужења ретко кад и називају светим тајнама, па сигурно нема потребе да трагате за благодаћу Светога Духа у нечему што ни они сами не сматрају за свете тајне. Наравно, римокатолици и још неке групе сматрају да имају свете тајне. По мом мишљењу, истинске Свете Тајне - у оном смислу у којем их је Христос установио - постоје само у Православној Цркви. Они који, пак, тврде да имају свете тајне и покушавају да то што је могуће боље искористе - то је већ ствар између њихове душе и Бога, а шта ће Бог да уради са таквом душом, то је Његова ствар. То можда није само психолошки, не знам, о томе Бог одлучује. Међутим, оно што је Он установио у Цркви пренело се до данашњег дана у Православној Цркви. Може се заправо и исто-

ријски потврдити да ми чинимо исто што су Хришћани чинили и у раној Цркви. На пример, апостол Филип је повео ушкопљеника до реке и крстио га на исти начин на који се ми и дан данас крштавамо: са трикратним погружењем - у име Оца и Сина и Светога Духа. Зато је Православље познато по "конзервативизму". Ми управо и чувамо стародревне начине црквеног живота који су потекли од Христа, апостола и раних црквених Отаца.

***Питање:** Да ли бисће нам рекли нешто о сјау Православља према нехришћанским религијама?*

Одговор: Христос је дошао да просвети човечанство. Има разних религија изван Његовога откривења где су следбеници искрени, где се не обожава ђаво и где душа стварно покушава да доспе до Бога. Ја мислим да су, пре него што људи чују за Христа, те религије добре онолико колико оне као такве могу бити, али вас оне не могу довести до циља. Циљ је вечни живот у Царству Небеском, а Бог се оваплотио да би нам отворио пут ка том Царству. Зато је Хришћанство истинита вера. Можете истаћи упоредне елементе истине у другим религијама и оне су често веома дубоке, али оне не отварају небеса. Небеса су се истински отворила човеку тек

када је Христос дошао на земљу и када је рекао разбојнику ”бићеш данас са мном у рају”.

Пишање: Значи, људи који нису могли да чују за Христа немају иприсиуј исиини?

Одговор: Они који никада нису чули за Христа? О томе ће Бог да суди. У Старом Завету, људи исто нису били чули за Христа, а онда је Христос дошао и проповедао им у аду. И Св. Јован Крститељ је, како ми верујемо, отишао у ад пре Христа и проповедао да ће ускоро доћи Христос да би избавио све оне који желе да се избаве, који желе да верују у Њега. Бог може открити истину онима који нису имали прилике да је пре тога чују, односно, онима који нису одбацили Јеванђеље већ само нису имали прилике у животу да ишта чују о њему. Али, када једном прихватите Божије откривење, онда сте у сваком случају много одговорнији од осталих људи. Онај ко прихвати откривење да се Бог оваплотио, а онда не живи у складу са тим, он ће проћи много горе него неки пагански жрец или слични њему (жрецу - *најом. иприр.*).

Пишање: Ја не знам много, као веровајно ни многи други, о шоме које су конкретне разлике и сличности, рецимо, између Руске Православне Цркве и, рецимо, римокатоли-

чке цркве, имајући на уму различитије доктрине и идеје: као, о Свештој Тројици или о томе дали се свешћеници жене или не - сав тај мали милион стварних разлика.

Одговор: Има пуно ситних разлика. Но, по мени, има једна главна разлика, коју бих објаснио, и то је управо однос према Светом Духу. Црква Христова је она која даје благодат људима, а људи на Западу су, када је Рим отпао од Цркве, изгубили ту благодат (можда су је људи насумице налазили ту и тамо, али благодат је одступила од њихове цркве у целини). Ја на модерни римокатолицизам гледам као на човеков покушај да се надомести благодат коју је изгубио. Значи, оно што папу чини "непогрешивим" јесте то што је он тај који даје одговор на питање: "Где је истина?".

Има неких који гледају нашу Православну Цркву и кажу: "Немогуће је да човек овде нађе истину... Ви кажете да не верујете ни у папу, ни у епископа, значи нема никакве гаранције. Не верујете у Свето Писмо као што то раде протестанти који кажу да је њихова реч апсолутно 'непогрешива'. Али, ако постоји противречност, која је реч онда коначна?". А ми кажемо да ће нам Свети Дух то открити. И то нарочито онда када се епископи саберу на сабору, мада и тада може доћи до лажнога сабо-

ра. Значи, неко може рећи: "Па онда више нема никакве наде!". Али, ми кажемо да Свети Дух води Цркву и да Он неће обманути надање Цркве. Ако немате такво осећање, онда почнете да измишљате свакојаке ствари и да тврдите да је Библија непогрешива или, пак, да је папа непогрешив. Или, можете да покушате да од Православља направите некакав "закон" (као што су то урадили римокатолици са римокатолицизмом), да све буде лепо дефинисано: ако прекршите тај закон, одете код исповедника, добијете такву и такву казну и онда сте опет "у реду".

Православље не верује на такав начин: из таквог римокатоличког става су произашле индулгенције, што је строго бирократска представа о покајању. Ако се покајете, као што се покајао разбојник на крсту, можете се спасти истог тренутка. Православље увек истиче тај духовни аспект односа између човекове душе и Бога. И све Свете тајне и правила Цркве су само средство да се човекова душа сусретне са Богом: то је наша вера.

У римској цркви, међутим, до скоро, када су ствари почеле да се нешто мењају, акценат је увек био на поштовању читавог система закона, па се душа "усклађивала" с Богом у строго бирократском смислу, што је у ствари замена за Светог Духа.

Пишање: Можете ли нешто одређеније да кажете о англиканизму. Јер има свакако неких сличности између њега и онога што сте рекли за римокаћолике и протестанте. Једни тврде да је папа непогрешив, а ови други да је Библија непогрешива. Мени се чини да англиканизам покушава да усвојави равношесту између ова два става, мада схватам да ћете рећи да је, историјски гледано, то црква која је, ипак, остала од старе Цркве.

Одговор: Англиканци се у много чему труде, али крећу издалека. Када се ради о Богу, ствари се не могу тек тако "смислити" или "пронаћи систем". Морате да дођете у живи додир са Његовом благодаћу. Дакле, решење за англиканце је да дођу у додир са правом Црквом.

Пишање: Да ли Православна Црква још увек држи постојеће и све ње ранохришћанске традиције везане за постојеће?

Одговор: Да, постоји одређено правило поста, као и у рано доба. То потиче од веома раних дана у историји Цркве. Знамо из Дидахија (Учења Дванаесторице апостола) да су Хришћани још у првом веку постили средом и петком.

Пишање: Синоћ сїе држали предавање о апокалипси. Можете ли украјко да нам кажете нешто о томе?

Одговор: Говорио сам о томе да на догађаје који се данас дешавају треба гледати као на знаке краја, и о томе какав би наш хришћански став о том крају требало да буде. Не треба да бројимо године или рачунамо ко би то могао бити "цар са југа" или "цар са севера" и томе слично, него морамо да гледамо дубље од тога. Сви рани апостоли у својим Посланицама пишу да морамо увек да мислимо да је Христос близу, да бисмо се припремили, првенствено у духовном смислу. Ако непрестано и у духовном смислу ишчекујемо Христов долазак (било кроз благодат у наше душе, било у време наше смрти), онда нас питање када ће Он физички доћи на земљу на крају света, неће узнемиравати у толикој мери да бисмо се прикључили некој новој секти која иде на врх планине да би тамо сачекала тај дан. Дан и час Његовога доласка ми не знамо. Оно што је најважније јесте да за то будемо духовно спремни.

Међутим, наше доба је толико препуно тих "апокалиптичних" знакова да бисмо заиста морали да се замислимо. Наш Господ каже да, без обзира на то што не знамо дан и час када ће Он доћи, ипак непрестано треба да се угледамо

на оно смоквино дрво из Јеванђеља по чијем зеленом лишћу знамо да је лето близу. Исто тако, када све те ствари почну да се дешавају (када буде могуће да на свету постоји једна влада*, када се Јеванђеље буде проповедало свим народима, када буде много духовних струја које су очигледно лажне...) то ће бити јасни знаци да ће се нешто јако важно десити што ће се вероватно завршити крајем света.

Да бисмо били духовно припремљени за то, веома је упутно да читамо шта се дешава људима у логорима. Такве приповести нам показују да, без обзира на то шта се деси (чак и да се нађемо под ударом власти самог антихриста и да нас баце у тамницу), ми увек можемо да опстанемо јер имамо Христа. Животи мученика су одувек били добар извор примера и подучавања. Чак и данас има људи који страдају као мученици и од којих можемо да учимо.

---

* Такозвани "Нови светски поредак" (*нај. ѝрп.*)

ПОГОВОР

Тако је о. Серафим завршио свој говор. Мање од две године после тога лежао је на самртничкој постељи у болници. У силном страдању током своје последње болести, Царство Небеско, за које се он толико дуго припремао, постало му је још ближе и опипљивије. Бог, Који је пре много година испунио његову жарку и свеобухватну чежњу за оностраном Истином, сада га је тешио на невидљив начин. О. Серафим није могао да говори, само је гледао у небо док су му сузе текле из очију. Једанпут је чак покушао да исприча својој манастирској братији о откривењу које је добио од Бога у часовима муке, али му слабост самртничког тела није допустила да то учини. Када му се душа најзад ослободила тела, лице му је зазрачило и постало смирено, а на усне му је дошао благи осмех. Они који су га видели како лежи у ковчегу били су сведоци тихе радости која чека оне чија су срца пријемчива за Божије откривење.

"Ако зрно пшенично паднувши на земљу не умре, онда једно остане; ако ли умре, род

многи доноси" (Јн. 12:24). У смрти о. Серафима посађено је семе које није престало да доноси плода у животима боготражитеља западног света. Његови списи се и даље штампају, па његов универзални значај постаје све очигледнији. Мада је био прави заступник Православља, он је био много више од само једног у низу умних "тумача" разних видова хришћанске традиције. Још више од тога, он је био живи мост између Православља и модерног, западног човека који је остао у историји без корена и пуноте истине. Да би се стекла та истина, говорио је о. Серафим, нису потребна занесена стања свести већ само срце које воли, срце скрушено и смерно (Пс. 5:17) које је такво постало кроз страдање. Примивши од оца Серафима животну мудрост раног Хришћанства, нека да Бог да још многа срца почну да горе чежњом за истином, и да ту истину нађу у Личности Живога Христа.

С а д р ж а ј:

Увод	7
------------	---

БОГ СЕ ОТКРИВА ЉУДСКОМ СРЦУ

1. Трагање	15
2. Откривење	21
3. Страдање	29
4. Препород	37
5. Закључак	45
6. Питања и одговори	47

Поговор	59
---------------	----

византијско
ОГЛЕДАЛО

Ниш, 1996.
йособно издање

Јеромонах СЕРАФИМ (Роуз)
БОГ СЕ ОТКРИВА ЉУДСКОМ СРЦУ

са енглеског:

Преводилачко братство "Инок Исаија"
Ивана Благојевић

редактура љревода:

Матеј Арсенијевић
Бобан Миловановић

љпрредио:

Владимир Димитријевић

рецензени:

протојереј Радован Раша Петровић

уредник:

Бобан Миловановић

за издавача:

Саша Миловановић

комљјућерска љприљрема:

М&Б Дизајн, Београд

шћамља:

БИГ -ШТАМПА, Београд